

Żywe prawo

Streszczenie

Przedmiotem niniejszego artykułu jest przegląd orzecznictwa sądowego, dotyczącego interpretacji znamion przestępstwa prania pieniędzy z art. 299 § 1 kodeksu karnego. Analiza orzeczeń sądowych skupiona została na tych, które wydane zostały w ostatnich latach i dotyczą spornych znamion czynu zabronionego prania pieniędzy.

Celem tego artykułu jest wskazanie skutków interpretacji sądowej dla granic odpowiedzialności karnej osób uznanych za winnych popełnienia czynów bazowych oraz prania pieniędzy, także w zakresie orzekania przepadku korzyści majątkowej, powiązanej z przestępstwem bazowym, a będącej przedmiotem czynności wykonawczych prania pieniędzy.

Orzecznictwo sądowe, w konkretnych sprawach, wskazało granice penalizacji prania pieniędzy. Nie negując stanowiska sądów w przedstawionych orzeczeniach, które dotyczą obszernych, wieloosobowych spraw oraz dużych korzyści, należy jednak poddać pod dyskusję to, czy rzeczywiście każde przestępstwo bazowe, niezależnie od wielkości korzyści, jaką przynosi, może, w przypadku wprowadzania tej korzyści do obrotu, stanowić podstawę do pociągnięcia do odpowiedzialności karnej za pranie pieniędzy. Tak szerokie pole kryminalizacji skutkuje także tym, że wyeliminowane są przestępstwa paserstwa.

Słowa kluczowe

Czyn zabroniony, pranie pieniędzy, czyn bazowy, przestępstwo skarbowe, narażenie na uszczuplenie podatku VAT, przepadek korzyści majątkowej, przepadek równowartości korzyści majątkowej, tajemnica bankowa.

¹ Dr Krystyna P a t o r a, prokurator Prokuratury Regionalnej w Łodzi, ORCID: 0000–0003–2526–6801.

1. Wstęp

Sprawy karne dotyczące prania pieniędzy są aktualnie jednymi z najczęściej prowadzonych na poziomie prokuratur, a także jednymi z najczęściej rozpatrywanych przez sądy. Mimo licznego orzecznictwa sądowego wykładnia niektórych znamion czynów zabronionych budzi poważne wątpliwości. Powodem takiego stanu rzeczy może być skomplikowana problematyka tych spraw, co wynika z coraz bardziej wielorakich zachowań sprawców, działających w wieloosobowych, często międzynarodowych, zorganizowanych grupach przestępczych, a także, charakterystycznego dla tej kategorii przestępstw, opóźnienia zmian legislacyjnych.

Kolejnym powodem może być swoista budowa znamion czynu zabronionego z art. 299 § 1 kodeksu karnego, która polega na odwołanie w treści tego przepisu do czynu zabronionego bazowego, z którym związane są korzyści majątkowe.

Rozwiązywanie wątpliwości natury prawnej dokonywane jest w ramach wykładni przepisów przez sądy, które swoje stanowiska prezentują w uzasadnieniach orzeczeń. Mimo ograniczonego związania poglądami prawnymi sądów, godzi się zauważyć, że orzecznictwo sądowe ma decydujący wpływ na wykładnię przepisów, a dotyczy to w szczególności tych z nich, które nie są jasne.

Z drugiej strony należy podkreślić, że sąd ma obowiązek dokonania wykładni obowiązującego przepisu prawa karnego materialnego, a nie stworzenia znamion nowego czynu zabronionego, co jest zgodne z zasadą wyrażoną w art. 42 ust. 1 Konstytucji, dotyczącą uznania za czyn zabroniony, tylko tego, którego znamiona są określone w ustawie, obowiązującej w chwili jego popełnienia². Wykładnia znamion czynu zabronionego w zgodzie z powołanym przepisem Konstytucji, która nie ma prawotwórczego charakteru, jest niezwykle trudna, ale jednocześnie – w procesie stosowania prawa – niezbędna.

Dlatego też analiza orzecznictwa sądowego, dotyczącego znamion czynu zabronionego z art. 299 § 1 kodeksu karnego jest pomocna, szczególnie dla osób, które te przepisy stosują każdego dnia.

² Bliżej odnośnie wykładni prokonstytucyjnej: M. Gutowski, P. Kardas, Wykładnia i stosowanie prawa w procesie opartym na Konstytucji, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa, 2017, s. 644; P. Cychosz, Konstytucyjny standard prawa karnego materialnego w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego Wydawnictwo Krakowski Instytut Prawa karnego Materialnego, Kraków 2017, s. 92 i nast.

2. Problematyka czynu zabronionego bazowego

2.1. Odrębność czynu zabronionego bazowego

Sformułowanie przepisu art. 299 § 1 kodeksu karnego dotyczące korzyści powiązanych z popełnieniem czynu zabronionego, co do których są podejmowane czynności sprawcze, wskazuje na to, że ów czyn zabroniony, z którym są powiązane te korzyści musi mieć miejsce wcześniej niż przestępstwo prania pieniędzy³. Wskazywałaby na to wykładnia językowa⁴ znamion czynu zabronionego z art. 299 § 1 kodeksu karnego. Zasada ta ma zastosowanie w nieskomplikowanych sprawach, ale nie sprawdza się wszędzie tam, gdzie sąd rozpatruje zachowania wysoce zorganizowanych, że szczegółowym podziałem zadań, grup przestępczych, o międzynarodowym charakterze.

Od opisanej zasady odszedł Sąd Okręgowy w Warszawie w wyroku z dnia 21 maja 2018 r., sygn. XVIII K 155/15⁵, w którym zachowania polegające na popełnieniu czynu bazowego oraz prania pieniędzy zostały zakwalifikowane jako jeden czyn zabroniony. W ramach przyjętej kwalifikacji prawnej Sąd uznał, że sprawca dopuścił się tego czynu w warunkach czynu ciągłego z art. 12 kodeksu karnego⁶. Tutaj, na podstawie okoliczności sprawy, a w szczególności działania wspólnego, gdzie poszczególne czynności składały się na wspólny zaplanowany cel, możliwe było przyjęcie takiej kwalifikacji prawnej. Przedstawione orzeczenie wskazuje na to, że możliwe jest, po spełnieniu warunków wymaganych dla przyjęcia czynu ciągłego, zakwalifikowanie

³ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 4 października 2018 r., sygn. II AKa 97/18, LEX nr 2767501, tak samo wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 12 kwietnia 2022 r., sygn. II AKa 101/21, LEX nr 3341114.

⁴ Bliżej na temat wykładni P. Wiąrowski, *Dyrektywy wykładni prawa karnego materialnego w judykaturze Sądu Najwyższego*, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2013; T. Bojarski (red.), *Źródła prawa karnego*, Tom 2, Wydawnictwo C. H. Beck, Instytut Nauk Prawnych PAN, Warszawa 2011; M. Hermann, S. Sykuna, *Wykładnia prawa. Tradycja i perspektywy*, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2016; M. Gutowski, P. Kardas, *Wykładnia i stosowanie prawa...*, s. 244; L. Morawski, *Zasady wykładni prawa*, Wydawnictwo „Dom Organizatora”, Toruń 2010, s.97 i nast.; L. Morawski, *Zasady wykładni prawa*, Wydawnictwo „Dom Organizatora”, Toruń 2010.

⁵ Wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 21 maja 2018 r., sygn. XVIII K 155/15, LEX nr 2730504.

⁶ Przyjęta kwalifikacja prawna: z art. 18 § 1 k.k. w zw. z art. 284 § 1 k.k. w zb. z art. 270 § 1 k.k. w zb z art. 272 k.k. w zb z art. 299 § 5 k.k. w zb z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 65 § 1 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k.

czynu bazowego oraz prania pieniędzy jako jednego czynu zabronionego. Ta konstrukcja może być stosowana tylko wtedy, gdy sprawca ma z góry powzięty zamiar dopuszczenia się obu czynów zabronionych. Przyjęta kwalifikacja prawna, szczególnie w kontekście istoty czynu ciągłego, budzi jednak zastrzeżenia, ponieważ, z reguły, oba czyny nie należą do tego samego rodzaju. Jednak ocena prawna powinna być pozostawiona sądom, które takowej oceny dokonują w konkretnym stanie faktycznym sprawy.

Ważne z punktu widzenia oceny odrębności czynu zabronionego bazowego jest także i to, że nie wystarczy ustalenie, iż określone wartości pochodzą z jakiegokolwiek czynności bezprawnej lub też z nieustalonego źródła⁷. Nie chodzi przy tym o wskazanie konkretnego sprawcy, jego winy oraz innych dodatkowych przesłanek, warunkujących odpowiedzialność karną, a więc tych znamion, które mają charakter podmiotowy. Istotne jest ustalenie przesłanek przedmiotowych czynu bazowego, które powinny być wykazane w oparciu o zebrane dowody. Konsekwencją braku ustalenia czynu bazowego, rozumianego jako czyn zabroniony, a nie tylko bezprawność zachowania na gruncie pozakarnym, była niemożność ustalenia znamienia czynu z art. 299 § 5 kodeksu karnego, co skutkowało uniewinnieniem oskarżonego od zarzucanego mu czynu prania pieniędzy⁸. Orzeczenie to ma bardzo ważne znaczenie, bowiem wymaga wykazania czynu bazowego, co najmniej w zakresie wskazania jego znamion i kwalifikacji prawnej. Jest jednocześnie wyrazem gwarancji, że każde inne zachowanie, które nie stanowi czynu zabronionego, a jest podejmowaniem czynności wobec korzyści, nawet jeśli narusza przepisy innych gałęzi prawa, nie będzie stanowiło przestępstwa prania pieniędzy, a tylko podstawę do odpowiedzialności pozakarnej. Zasada ta obecnie powinna być rygorystycznie przestrzegana, szczególnie w tzw. przestępczości gospodarczej lub podatkowej.

O tym, że czyn zabroniony bazowy jest odrębnym od przestępstwa prania pieniędzy i że są to dwa odrębne czyny wypowiedział się także Trybunał Sprawiedliwości w wyroku z dnia 2 września 2021 r., w sprawie o sygn. C-790/19⁹, wskazując, że sprawca czynu bazowe-

⁷ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 20 maja 2021 r., sygn. II AKa 27/21, źródło Legalis, tak samo wcześniej wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 21 grudnia 2016 r., sygn. II AKa 169/16, LEX nr 2477824.

⁸ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 20 maja 2021 r., sygn. II AKa 27/21, Lex nr 3191487.

⁹ Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 2 września 2021 r., sygn. C-790/19, opublikowany www.eur-lex.europa.eu, Dz. U. UE. C. z 2021 r., Nr 431, poz. 21, LEX nr 3215519.

go może być ukarany także za przestępstwo prania pieniędzy, co nie narusza zasady *ne bis in idem*, ponieważ chodzi o dwa odrębne czyny zabronione. Przedmiotowy wyrok wymaga krótkiego omówienia, ze względu na rolę jaką pełni w zakresie wykładni art. 1 ust. 3 lit. a) dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/849 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, a tym samym wykładni znamion czynu zabronionego prania pieniędzy na gruncie polskiego kodeksu karnego¹⁰, a ponadto dodatkowego argumentu w postaci wykładni dokonanej przez Trybunał Sprawiedliwości. Trybunał wskazał, iż taka wykładnia wynika z preambuły oraz z art. 1 ust. 3 dyrektywy 2015/849, a także z analizy na płaszczyźnie gramatycznej, semantycznej i celowościowej wyrażenia „ze świadomością, że pochodzi ono z działalności przestępczej”, która wymaga tylko świadomości co do pochodzenia mienia, ale nie ustanawia innych wymogów. Ponadto określenie „lub udzielenia pomocy dowolnej osobie, która bierze udział w takiej działalności, dla umożliwienia tej osobie uniknięcia konsekwencji prawnych takiego działania”, zawarte w art. 1 ust. 3 lit. a) dyrektywy 2015/849, ma sens tylko wtedy, gdy odnosi się do sprawcy przestępstwa źródłowego. Poprzez te sformułowania Trybunał przyjął, że czyn bazowy i czyn prania pieniędzy są dwoma odrębnymi czynami zabronionymi, co jest także zgodne z obecną wykładnią omawianego przepisu.

2.2. Przestępstwo powszechne jako przestępstwo bazowe

Kwestia przestępstwa powszechnego jako przestępstwa bazowego do prania pieniędzy nie budzi wątpliwości. W wielu orzeczeniach sądy podkreślały, że przestępstwem bazowym może być przestępstwo powszechne. W wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 25 lutego 2022 r., sygn. II AKa 204/20¹¹, Sąd wskazał, że może to być nawet przestępstwo transgraniczne, a jego skutek w postaci niekorzystnego rozporządzenia mieniem nastąpił poprzez przelanie wyłudzonej kwoty na rachunek bankowy w Polsce. Zachowanie oskarżonego w przed-

¹⁰ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/849 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, zmieniającej rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 i uchylającej dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2005/60/WE oraz dyrektywę Komisji 2006/70/WE (Dz. U. z 2015 r., L 141, s. 73).

¹¹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 25 lutego 2022 r., sygn. II AKa 204/20, LEX nr 3333184.

miotowej sprawie polegało na tym, że przyjął on środki na rachunek nieistniejącej spółki, aby je następnie przewalutować i przenieść na kolejne rachunki, ale ze względu na szybkie działanie pokrzywdzonej spółki nie udało się tego uczynić¹². Istotne jest także i to, że oskarżony miał dostęp do rachunku spółki, co minimalizowało podejmowanie czynności, które mogły być przedsięwzięte przez „słupów”. W orzeczeniu tym wyrażony został bardzo istotny, z punktu widzenia przestępstwa prania pieniędzy, pogląd, iż sprawca przestępstwa prania pieniędzy nie musi mieć pełnej wiedzy co do okoliczności czynu zabronionego, z którego pochodzą „prane” pieniądze¹³. Ta teza wymaga bliższego omówienia. Na wstępie trzeba także zwrócić uwagę na szczególne okoliczności sprawy i to, że zorganizowanie przestępstw bazowych i następnie spożytkowanie korzyści z nimi związanych ma charakter transgraniczny, gdzie część sprawców przebywa za granicą i kontaktuje się z pozostałymi osobami tylko telefonicznie. Podział zadań jest szczegółowy, na różnych etapach popełniania przestępstwa bazowego oraz prania pieniędzy zaangażowanych jest wiele osób, co skutkuje niekiedy trudnościami związanymi z ustaleniem sprawców przestępstw bazowych i ich pełną kwalifikacją. W stanie faktycznym polegającym na tym, że pokrzywdzeni byli wprowadzani w błąd co do swoich środków na rachunkach bankowych i doprowadzani do ich wypłat oraz pozostawiania we wskazanych miejscach, a następnie pieniądze te były z tych miejsc zabierane i przekazywane osobom, które przebywały w Wielkiej Brytanii, a kontakt pomiędzy poszczególnymi osobami był telefoniczny, Sąd doszedł do słusznego wniosku, że „do przypisania przestępstwa z art. 299 § 1 k.k., nie jest konieczne ustalenie ani konkretnego sprawcy czynu „pierwotnego”, ani jego winy tudzież innych przesłanek odpowiedzialności karnej”¹⁴. Zdaniem Sądu konieczne jest tylko ustalenie tego czynu oraz korzyści, które bezpośrednio lub pośrednio z niego zostały odniesione, a następnie wprowadzone do obrotu¹⁵. Sąd – w uzasadnieniu orzeczenia – podniósł, iż nie zawsze możliwe jest ustalenie sprawców przestępstwa pierwotne-

¹² Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 25 lutego 2022 r., sygn. II AKa 204/20, LEX nr 3333184.

¹³ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 25 lutego 2022 r., sygn. II AKa 204/20, LEX nr 3333184.

¹⁴ Wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 2 sierpnia 2019 r., sygn. XVIII K 232/18, LEX nr 2781215.

¹⁵ Wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 2 sierpnia 2019 r., sygn. XVIII K 232/18, LEX nr 2781215.

go¹⁶, co może skutkować niemożnością precyzyjnego dokonania kwalifikacji prawnej czynów bazowych. Jak Sąd zauważył, dotyczy to, w szczególności, tych czynów zabronionych, gdzie na różnych etapach zaangażowanych jest wiele osób, które mają do wykonania tylko pewne określone czynności. W takich przypadkach, według Sądu, „za wystarczające do przypisania odpowiedzialności karnej z art. 299 § 1 k.k. należy uznać ustalenie tych elementów czynu pierwotnego, z których bezspornie wynika, że zostały wypełnione znamiona przedmiotowe czynu zabronionego pod groźbą kary, nawet bez przesądzania, jaka powinna być jego prawidłowa kwalifikacja prawna”¹⁷. Ten pogląd Sądu należy podzielić, ponieważ ostateczna kwalifikacja prawna czynów osób, które popełniają przestępstwa bazowe może być różnie ukształtowana, a do przypisania sprawcy przestępstwa prania pieniędzy z art. 299 § 1 kodeksu karnego konieczne jest tylko ustalenie, że korzyści są związane z czynem zabronionym. Wystarczające jest uprawdopodobnienie zaistnienia czynu zabronionego bazowego, przykładowo poprzez przedstawienie stosownych dowodów przed sądem¹⁸. Jako kolejny argument za słusznością stanowiska Sądu należy wskazać to, iż przy przestępczości transgranicznej kwalifikacja prawna czynów bazowych może być w każdym kraju inna, przy tożsamym zachowaniu faktycznym.

2.3. Przestępstwo karne skarbowe jako przestępstwo bazowe

Przepis art. 299 § 1 kodeksu karnego wymaga, korzyści powiązanych z czynem zabronionym. Jest niewątpliwe, że chodzi o czyn zabroniony określony w art. 1 § 1 kodeksu karnego. Obecnie czynem bazowym może być każdy czyn zabroniony, który musi być przestępstwem nie tylko w chwili jego popełnienia, ale także w chwili orzekania. Jeśli doszło do depenalizacji czynu bazowego w chwili orzekania, to konieczne jest także uniewinnienie od popełnienia przestępstwa prania pieniędzy z art. 299

¹⁶ W orzeczeniach sądowych używane jest zamiennie określenie przestępstw pierwotnego lub przestępstwa bazowego.

¹⁷ Wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 2 sierpnia 2019 r., sygn. XVIII K 232/18, LEX nr 2781215.

¹⁸ Wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 21 maja 2018 r., sygn. XVIII K 155/15, LEX nr 2730504, tak samo też postanowienie SN z dnia 12 marca 2018 r., sygn. II KK 371/17, OSNKW 2018, nr 6, poz. 46, LEX nr 2497728, a ponadto wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 16 października 2012 r., sygn. II AKa 148/12, nr 636155, Legalis.

§ 1 kodeksu karnego¹⁹. Ta teza ma znaczenie wszędzie tam, gdzie przedawnienie ścigania czynu bazowego jest krótkie.

Wątpliwości budziło to, czy możliwe jest przyjęcie, iż korzyści mogą pochodzić z czynu zabronionego wskazanego w kodeksie karnym skarbowym²⁰. Jest bezsporne, że przepis art. 299 § 1 kodeksu karnego nie wymaga celu osiągnięcia korzyści majątkowej. Korzyść odnoszona jest do przestępstwa bazowego²¹. Akceptacja tego poglądu oznaczała, że czynem bazowym mogą być czyny zabronione, wskazane w art. 1 § 1 kodeksu karnego skarbowego.

W wielu wyrokach sądy opowiadały się za przyjęciem poglądu, że czynem bazowym do prania pieniędzy może być także przestępstwo skarbowe, przy czym nie chodzi tutaj o każde przestępstwo skarbowe, a tylko takie, które jest związane z uzyskaniem korzyści majątkowej.

W wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 28 stycznia 2019 r., sygn. I AKa 154/18²² wyrażony został pogląd, iż „przestępstwo skarbowe, w tym określone w przepisie art. 56 § 1 k.k.s., może stanowić przestępstwo bazowe dla występku penalizowanego przepisem art. 299 § 1 k.k., jednak jedynie wówczas, gdy wynika z niego ustalony i skonkretyzowany uszczerbek należności podatkowej, zasadniczo wyartykułowany w opisie przestępstwa skarbowego”²³. Dalej Sąd argumentuje, że „niewystarczające, jest tu przyjęcie jedynie narażenia na uszczuplenie podatkowe. Środki pochodzące z korzyści majątkowej podlegające praniu muszą być zatem realne”. Z tego poglądu jasno wynika, że konieczne jest realne wyrządzenie szkody na rzecz Skarbu Państwa, bo tylko taka korzyść może podlegać „wypraniu”. Sąd aprobejuje zatem możliwość uznania, że przestępstwo skarbowe może stanowić przestępstwo bazowe do przestępstwa prania pieniędzy, ale tylko w takim wypadku, kiedy uzyskane zostaną realne korzyści dla sprawy, które będą podlegały „wypraniu”.

¹⁹ Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 24 lipca 2019 r., sygn. II AKa 1/19, LEX nr 2724249.

²⁰ O tym, że czynem bazowym może być tylko czyn stypizowany w kodeksie karnym skarbowym orzekła SN w postanowieniu z dnia 21 stycznia 2015 r., sygn. III KK 247/14, LEX nr 1622321; a ponadto w wyroku z dnia 29 października 2015 r., sygn. IV KK 187/15, LEX nr 1929133.

²¹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 10 lipca 2019 r., sygn. II AKa 22/19, LEX nr 2766131.

²² Wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 28 stycznia 2019 r., sygn. I AKa 154/18, LEX nr 2728396.

²³ Wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 28 stycznia 2019 r., sygn. I AKa 154/18, LEX nr 2728396.

Podobny pogląd został wyrażony przez Sąd Apelacyjny w Szczecinie w wyroku z dnia 24 czerwca 2021 r., sygn. II AKa 248/20²⁴, który stwierdził, że „kluczowe jest prawidłowe ustalenie, na czym polegał czyn bazowy i jakie korzyści wygenerował, by dopiero działania podejmowane wobec tych korzyści mogły stanowić realizację znamion przestępstwa pochodnego, bo nie ulega wątpliwości, iż pranie brudnych pieniędzy jest czynem pochodnym względem czynu głównego”. W stanie faktycznym, kiedy sprawca przelewa zapłatę za fikcyjne transakcje, a następnie odbiera te kwoty od rzekomych kontrahentów, sąd przyjął, że realizuje on wprost „znamiona przyjęcia i przekazania środków pieniężnych pochodzących z przestępstwa polegającego na wprowadzaniu do obrotu wyrobów ropopochodnych nielegalnego pochodzenia”²⁵. W tym orzeczeniu Sąd Apelacyjny wskazał także, że całe kwoty były przedmiotem przestępstwa z art. 299 § 1 kodeksu karnego i jednocześnie stanowiły korzyść osiągniętą z przestępstw związanych z nielegalnym obrotem substancjami ropopochodnymi. Z chwilą dokonania nielegalnych operacji kwoty te stały się pochodzącymi bezpośrednio z czynu zabronionego. Sąd wskazał także, że kwoty tej nie można utożsamiać z zyskiem. Teza ta oparta została na rozważaniach, które dotyczyły podatku dochodowego od osób fizycznych, co odróżnia ten rodzaj podatku od podatku VAT, w zakresie jego wyliczenia. Tutaj Sąd wskazał ponadto na inną ważną okoliczność, powołując się przy tym na wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 28 maja 1998 r. C-3/97, a mianowicie to, że nie można prowadzić tego typu odliczeń kosztów tylko w przypadku, gdy transakcja jest niedopuszczalna w sytuacji zakazu absolutnego, gdy danej transakcji nie można przeprowadzić (handel narkotykami, handel organami ludzkimi i obrót podrobionymi pieniędzmi), w przeciwieństwie do sytuacji, gdy prawidłowość czynności jest uzależniona od spełnienia warunków formalnych, a zatem zakaz wynika jedynie z ich szkodliwego wpływu na prawa podmiotów trzecich i jest warunkowy, co w rozważanym w wyroku przypadku łączyło się z prawidłowym wyliczeniem, podatku należnego na rzecz Skarbu Państwa, a nieuiszczonego. Sąd wskazał ponadto, że tylko należny, a nieuiszczony, podatek mógł stanowić korzyść majątkową w rozumieniu art. 299 kodeksu karnego, a wynika to

²⁴ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 24 czerwca 2021 r., sygn. II AKa 248/20, LEX nr 3228435.

²⁵ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 6 sierpnia 2020 r., sygn. II AKa 327/19, OSAKat. 2021, nr 1, poz. 10,11; Prok. i Pr. 2021, nr 9, poz. 44; Prok. i Pr. 2021, nr 10, poz. 24; OSAKat. 2022, nr 1, poz. 10,11.

z tego, że przestępstwo z art. 299 kodeksu karnego jest pochodne do przestępstwa bazowego. Dlatego konieczne jest prawidłowe wyliczenie faktycznie uzyskanej korzyści i wskazanie jakie były jej dalsze losy, aby można było przypisać sprawcy dopuszczenie się przestępstwa prania pieniędzy z art. 299 § 1 kodeksu karnego. W omawianym wyroku Sąd zwrócił także uwagę na to, że nie całość przepływów na rachunku bankowym stanowi korzyść osiągniętą z przestępstwa, bo znajdują się tam kwoty zakupu materiałów, zysku sprawcy, a także, co istotne, korzyść w postaci uszczuplonego podatku dochodowego. Ważny jest także aspekt czasowy, a mianowicie czas jaki upłynął od osiągnięcia korzyści majątkowej, a czynnościami prania pieniędzy, ponieważ należy wykazać, że „wyprane” korzyści pochodziły z czynu zabronionego. Tak więc, jak słusznie wskazał sąd, dopóki nie zostanie ustalona korzyść wynikająca z przestępstwa bazowego, nie można w sposób jednoznaczny wskazać jaka wartość stanowiła przedmiot prania brudnych pieniędzy²⁶.

Przedstawiony wyrok jest kolejnym, który dopuszcza popełnienie przestępstwa bazowego prania pieniędzy poprzez podejmowanie czynności z korzyściami pochodzącymi z czynu bazowego w postaci przestępstwa karnego skarbowego, ale wskazuje, że musi być podana wysokość korzyści, jaka została osiągnięta przez sprawcę. Jest to związane z ustaleniem jakiego rodzaju podatek powinien być uiszczony i ta kwota stanowi korzyść, która może być przedmiotem czynności wykonawczej przy praniu pieniędzy z art. 299 § 1 kodeksu karnego.

W treści orzeczenia Sąd powołał się na wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 2 września 2021 r., sygn. C-790/19²⁷, który dotyczy także rodzaju przestępstwa bazowego. Sprawa dotyczyła 80 czynów popełnionych w latach 2009–2013, w Rumunii, a polegających na braku odnotowania w księgach rachunkowych dokumentów podatkowych, wykazujących uzyskanie przychodów spółki, która funkcjonowała na terenie tego kraju. Zachowanie to zostało zakwalifikowane jako oszustwo podatkowe, którego miał się dopuścić zarządzający spółką. Środki pieniężne pochodzące z tego oszustwa podatkowego zostały przelane na rachunek bankowy innej spółki, którą zarządzała inna osoba, a następnie zostały podjęte przez zarządzających pierwszą i drugą spółką. W dniu 15 listopada 2018 roku zarządzający pierwszą

²⁶ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 24 czerwca 2021 r., sygn. II AKa 248/20, LEX nr 3228435.

²⁷ Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 2 września 2021 r., sygn. C-790/19, opublikowany www.eur-lex.europa.eu, Dz. U. UE. C. z 2021 r., Nr 431, poz. 21.

spółką został skazany, tym razem za przestępstwo prania pieniędzy. Śledztwo dotyczące oszustwa podatkowego zakończyło się po zwrocie należnych kwot. Problem prawny, jaki pojawił się w tej sprawie, dotyczył tego, czy sprawca przestępstwa pierwotnego może być sprawcą prania pieniędzy, w kontekście zasady *ne bis in idem*. Odpowiadając na to pytanie Trybunał Sprawiedliwości oparł się na art. 1 dyrektywy 2005/60²⁸, który w ustępie 1 odnosi się do zapewnienia przez Państwa Członkowskie, iż pranie pieniędzy jest w ich krajach zabronione. Trybunał zwrócił uwagę na to, iż artykuł 1 ustęp 2 dyrektywy wskazuje jakie czyny uznaje się za pranie pieniędzy, przy czym stanowi, że muszą być popełnione umyślnie, a, na podstawie art. 1 ust. 1 lit. a dyrektywy, w odniesieniu do przekazania mienia sprawca musi wiedzieć, że pochodzi ono z działalności przestępczej lub z udziału w takiej działalności. Tak więc żaden przepis nie wyklucza możliwości popełnienia przestępstwa bazowego oraz prania pieniędzy przez tę samą osobę. Trybunał zwrócił także uwagę na to, że w dniu przyjęcia dyrektywy zakaz taki nie wynikał z konwencji strasburskiej²⁹, ani konwencji warszawskiej³⁰, choć obie dopuszczały możliwość przyjęcia odmiennego rozwiązania w prawie krajowym. Ponadto Trybunał dokonał analizy prawa rumuńskiego, a także dyrektywy 2015/849, która wprawdzie nie została transponowana do prawa krajowego Rumunii, ale jej przepisy były bardzo zbliżone do tych, które zawierała dyrektywa 2005/60. Trybunał stwierdził także, że pranie pieniędzy jest innym działaniem niż działanie stanowiące przestępstwo źródłowe, nawet jeżeli pranie pieniędzy jest popełnione przez tego sprawcę przestępstwa źródłowego i dlatego nie może dojść do naruszenia zasady *ne bis in idem*. Pośrednio można założyć, na podstawie przedstawionego stanu faktycznego sprawy oraz uzasadnienia prawnego, że Trybunał zaakceptował pogląd, iż czynem bazowym może być oszustwo podatkowe.

²⁸ Dyrektywa 2005/60/WE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY z dnia 26 października 2005 r. w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu – Dz. U. UE. L. z 2005 r., Nr 309, poz. 15 z dnia 25 listopada 2005 r.

²⁹ Konwencja Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa, sporządzonej w Strasburgu dnia 8 listopada 1990 r. – Dz. U. z 2003 r., Nr 46, poz. 394 z dnia 18 marca 2003 r.

³⁰ Konwencja Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu, sporządzona w Warszawie dnia 16 maja 2005 r. – Dz. U. z 2008 r., Nr 165, poz. 1028 z dnia 12 września 2008 r.

Rozważając kwestię przestępstwa bazowego jako przestępstwa karnego skarbowego należy zwrócić uwagę na art. 8 § 1 kodeksu karnego skarbowego. Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 25 lutego 2021 r., sygn. II AKa 72/20, wskazał, że konsekwencją jego przyjęcia jest to, że należy czyny zabronione kwalifikować z kodeksu karnego skarbowego oraz innych ustaw³¹. Jeśli tak, to nie ma żadnych podstaw do tego, aby do przestępstwa powszechnego przyjmować możliwość dopuszczenia się przestępstwa prania pieniędzy, a do przestępstwa skarbowego wyeliminować taką opcję, tym bardziej, że konstrukcja art. 8 § 1 kodeksu karnego skarbowego zakłada, że to samo zachowanie sprawcy kwalifikowane jest odrębnie na podstawie przepisów kodeksu karnego skarbowego oraz innych ustaw, a czynności sprawcze prania są związane z zachowaniem przynoszącym korzyści. Kwalifikacja prawna na podstawie art. 8 § 1 kodeksu karnego skarbowego nie powinna być przeszkodą do różnicowania źródła pochodzenia korzyści.

Za uznaniem, że czynem bazowym może być przestępstwo skarbowe, opowiedział się także Sąd Apelacyjny w Poznaniu w wyroku z dnia 17 czerwca 2021 r., sygn. II AKa 208/20³².

3. Korzyści przy przestępstwie prania pieniędzy

3.1. Pochodzenie korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego

Kwestia korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego, tego czy chodzi o korzyści bezpośrednie, czy też pośrednie była przedmiotem wielu orzeczeń sądowych.

Problem pochodzenia korzyści jest istotny z punktu widzenia nie tylko teoretycznego, związanego z wykładnią znamion czynu zabronionego prania pieniędzy, ale przede wszystkim ustalenia granic penalizacji wskazanych w art. 299 § 1 kodeksu karnego, także powiązanych, w przypadku uznania realizacji znamion czynu zabronionego, dalszych skutków w postaci, przykładowo przepadku korzyści lub jej

³¹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 20 maja 2021 r., sygn. II AKa 27/21, źródło Legalis; tak samo: uchwała 7 sędziów SN z dnia 24 stycznia 2013 r., sygn. I KZP 19/12; OSNKW 2013, nr 2, poz. 13; wyrok SN z dnia 24 stycznia 2013 r., sygn. I KZP 21/12; OSNKW 2013, nr 2, poz. 14; postanowienie SN z dnia 8 kwietnia 2009 r., sygn. IV KK 407/08; LEX nr 503265.

³² Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 17 czerwca 2021 r., sygn. II AKa 208/20, www.orzeczenia.ms.gov.pl.

równowartości. Przy przestępstwie prania pieniędzy przepisem odnoszącym się do tego typu czynu zabronionego jest art. 299 § 7 kodeksu karnego, który nakłada na sąd obowiązek orzeczenia przepadku przedmiotów pochodzących bezpośrednio albo pośrednio z przestępstwa, ale także korzyści z tego przestępstwa lub jej równowartości. Odwołanie wskazane w art. 299 § 7 kodeksu karnego w treści „w razie skazania za przestępstwo określone w § 1 lub 2” można interpretować tylko w ten sposób, że chodzi o skazanie sprawcy za popełnienie przestępstwa z art. 299 § 1 lub art. 299 § 2 kodeksu karnego. Jako że przedmiot rozważań w tym artykule odniesiono tylko do przestępstwa prania pieniędzy w typie podstawowym, to rozważania będą czynione tylko w odniesieniu do art. 299 § 1 kodeksu karnego. W pierwszej kolejności należy określić relację art. 299 § 7 kodeksu karnego do, w szczególności, art. 45 kodeksu karnego, czyli do przepisu dotyczącego przepadku korzyści majątkowej.

W wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 15 października 2019 r., sygn. II AKa 48/19, wyrażony został pogląd, iż „unormowanie zawarte w art. 299 § 7 k.k. stanowi uzupełnienie przepisów art. 44 i 45 k.k., które dotyczą przepadku przedmiotów oraz korzyści majątkowych albo ich równowartości, przy czym przepis ten nie dotyczy korzyści osiągniętej z przestępstwa bazowego. Korzyść z przestępstwa prania brudnych pieniędzy nie może być utożsamiana ze środkami płatniczymi będącymi przedmiotem czynności wykonawczych tego przestępstwa, jak też przedmiotem czynności wykonawczych przestępstwa bazowego”³³.

Pogląd ten został wyrażony przez Sąd Apelacyjny w Katowicach, rozpatrujący apelację, od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach, który na podstawie art. 299 § 7 kodeksu karnego orzekł przepadek na rzecz Skarbu Państwa środków pieniężnych w kwocie 1.000.000 zł, uprzednio zabezpieczonych na podstawie postanowienia Prokuratury Okręgowej w Katowicach z dnia 4 października 2002 r. o wstrzymaniu transakcji wypłaty z rachunku Banku, należącego do firmy. Kwota ta stanowiła przedmiot zabezpieczenia majątkowego wobec podejrzanego J.J., ale wobec jego śmierci zabezpieczenie majątkowe upadło i prokurator uznał tę kwotę za dowód rzeczowy. Podstawą orzeczenia o charakterze kasatoryjnym stał się brak ustalenia Sądu I instancji odnośnie podstaw faktyczno-prawnych przepadku na rzecz Skarbu Państwa kwoty 1.000.000 zł oraz brak ustalenia, którego z oskarżonych przepadek dotyczy. Ustalono, że

³³ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 15 października 2019 r., sygn. II AKa 48/19, LEX nr 3066117.

kwota ta została przez podejrzanego J.J. przelana z opisem transakcji „przedpłata na paliwo” na rachunek firmy, a potem z tytułem przelewu „przedpłata” na rachunek bankowy kolejnej firmy, przy czym po około 30 minutach od tej transakcji została złożona dyspozycja wypłaty tych pieniędzy, ale z uwagi na zatrzymanie, wypłata nie została zrealizowana. Z ustaleń faktycznych wynika, że rachunki na firmy, przez które przelana została kwota 1.000.000 zł założone zostały na tzw. „słupy”, celem udaremnienia stwierdzenia przestępczego pochodzenia środków z działalności polegającej na bezfakturowej sprzedaży paliw silnikowych i nieodprowadzaniu z tego tytułu podatku akcyzowego i wprowadzaniu tych środków do legalnego obrotu. W tym stanie faktycznym Sąd doszedł do wniosku, że konieczne jest ustalenie podstawy orzeczenia przepadku wskazanej kwoty na rzecz Skarbu Państwa i że nie mogą być podstawą przepadku korzyści te środki, które są przedmiotem czynności wykonawczej przestępstwa prania pieniędzy, jak też przedmiotem czynności wykonawczych przestępstwa bazowego. Teza ta wymaga poczynienia rozważań, szczególnie w odniesieniu do zakazu odnoszącego się do korzyści będących przedmiotem czynności wykonawczych przestępstwa bazowego. O ile można zgodzić się z tym, że art. 299 § 7 kodeksu karnego odnosi się do przestępstwa prania pieniędzy z art. 299 § 1 kodeksu karnego, co wynika z jego literalnej treści, to wydaje się, że Sąd uznając, iż jest on uzupełnieniem art. 45 kodeksu karnego w zakresie orzeczenia przepadku równowartości korzyści i wykluczając taki przepadek co do środków będących przedmiotem czynności wykonawczej przestępstwa bazowego, zbyt daleko ustalił zakres zakazu³⁴. Gdyby przedmiotem czynności wykonawczej przestępstwa bazowego stanowiły środki pieniężne, które przez pokrzywdzonego, wprowadzonego w błąd, zostałyby przelane na rachunek uprzednio założony przez jednego ze współsprawców, a potem przelane na kolejny rachunek, a następnie zostały wypłacone z rachunku bankowego, przy założeniu, że pieniądze stanowiłyby przedmiot czynności wykonawczej, to przy rozumowaniu zaprezentowanym przez Sąd, nigdy nie byłoby możliwe orzeczenie przepadku równowartości korzyści majątkowej pochodzącej z przestępstwa bazowego. Wydaje się, że takie orzeczenie byłoby oczywiście niesprawiedliwe i preferowało określone kategorie sprawców.

³⁴ Z wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 1 września 2016 r., sygn. II AKa 267/16, LEX nr 2139380, wynika, że artykuł 299 § 7 k.k. nie dotyczy korzyści osiągniętej z przestępstwa bazowego, lecz tylko korzyści z przestępstwa prania brudnych pieniędzy, ewentualnie przedmiotów pochodzących bezpośrednio lub pośrednio z przestępstwa określonego w art. 299 § 1 i 2 k.k.

W wyroku z dnia 22 czerwca 2018 r., sygn. II AKa 148/18³⁵, Sąd Apelacyjny w Katowicach zajął stanowisko, że „czym innym są korzyści, jakie zostały bezpośrednio lub pośrednio osiągnięte z przestępstwa w postaci „środków płatniczych, instrumentów finansowych, papierów wartościowych, wartości dewizowych, praw majątkowych, innego mienia ruchomego lub nieruchomości”, a czym innym korzyści uzyskane z „prania brudnych pieniędzy”. Te pierwsze stanowią przedmiot czynności wykonawczej przestępstwa z art. 299 k.k. i z reguły będą tożsame z korzyścią majątkową osiągniętą z popełnienia przestępstwa bazowego, drugie zaś są osiągniętą przez oskarżonych korzyścią wyłącznie z przestępstwa prania pieniędzy, np. zysk z odsetek od kwoty ulokowanej na rachunku bankowym, czy zapłata dla właściciela rachunku, który przyjął na swoje konto środki pieniężne od sprawcy przestępstwa bazowego, działając z zamiarem właściwym dla przestępstwa z art. 299 k.k. czy też wynagrodzenie dla pracownika banku, instytucji finansowej, który dopuszcza się prania wartości majątkowych”³⁶.

W innym orzeczeniu Sąd Apelacyjny w Katowicach z dnia 28 czerwca 2018 r., sygn. II AKa 135/18³⁷, wskazał, że „korzyścią były przede wszystkim kwoty odpowiadające wysokości podatku VAT z fikcyjnych faktur mających dokumentować rzekomy zakup złomu z naliczeniem tego podatku od podmiotów będących podatnikami VAT, o które niezgodnie z prawem pomniejszono następnie podatek należny”³⁸, co oznacza, że ową korzyścią były kwoty zaniżonych zobowiązań podatkowych, które powinny być odprowadzone do Skarbu Państwa, z tytułu obrotu złomem. Teza ta została odniesiona do stanu faktycznego, który polegał na tym, że w ramach obrotu złomem wystawiane były faktury, które nie odzwierciedlały rzeczywistego obrotu tym towarem, a były użyte do obniżenia podatku należnego do Skarbu Państwa z faktur sprzedażowych o podatek naliczony z faktur zakupowych. W składanych deklaracjach VAT – 7 podawana była nieprawda w zakresie podatku naliczonego, a tym samym podatku do zapłaty. Ustalono, że udział pieniężny oskarżonego

³⁵ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 22 czerwca 2018 r., sygn. II AKa 148/18, LEX nr 2579750.

³⁶ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 22 czerwca 2018 r., sygn. II AKa 148/18..., tak samo wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 31 marca 2016 r., sygn. II AKa 514/15, LEX nr 2047112, czy też wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 2 listopada 2017 r., sygn. II AKa 173/17, LEX nr 2437818.

³⁷ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 28 czerwca 2018 r., sygn. II AKa 135/18, LEX nr 2579749.

³⁸ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 28 czerwca 2018 r., sygn. II AKa 135/18, LEX nr 2579749.

w tym procederze wynosił kwotę 429.000 zł, którą oskarżony inwestował. Oskarżony podzegał swoją żonę, która była pełnomocnikiem do rachunku bankowego do wypłaty tych pieniędzy z rachunku bankowego, co ona uczyniła i ukryła te pieniądze, przy czym część z nich wydała, a pozostałą kwotę przekazała organom ścigania.

Orzeczenie to wydaje się być sprzeczne z omówionym, je poprzedzającym orzeczeniem. Należy uznać je za słuszne, ponieważ odnosi się ono do tych kwot, które stanowiły korzyść z przestępstwa bazowego.

Na podstawie przedstawionych orzeczeń sądowych można przyjąć, że kwestia rodzaju korzyści i jej wysokości powinna być ustalana z uwzględnieniem znamienia „z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego” z art. 299 § 1 kodeksu karnego.

3.2. Cel osiągnięcia korzyści majątkowej

Odróżnienie korzyści majątkowej związanej z czynem zabronionym, bazowym do przestępstwa prania pieniędzy, od korzyści uzyskanej jako wynagrodzenie za popełnienie przestępstwa prania pieniędzy ma istotne znaczenie, z uwagi na odróżnienie korzyści, które wchodzą w skład znamion czynu zabronionego bazowego, są przedmiotem czynności wykonawczej prania pieniędzy lub nie wchodzą w skład znamion żadnego z tych czynów zabronionych.

Kwestia ta była przedmiotem rozważań przez Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z dnia 19 lipca 2019 roku, sygn. II AKa 253/19, w którym Sąd wskazał, że „praniu brudnych pieniędzy może, ale nie musi towarzyszyć zamiar osiągnięcia korzyści majątkowej (np. w postaci zapłaty za przyjęcie pieniędzy na konto bankowe, prowizji od dokonanej transakcji, zysku z operacji finansowych)”³⁹. Pogląd ten należy uznać za słuszny. Rzeczywiście z treści przepisu art. 299 § 1 kodeksu karnego nie wynika to, aby cel osiągnięcia korzyści majątkowej należał do znamion czynu zabronionego prania pieniędzy. To, czy sprawca prania pieniędzy otrzyma jakąkolwiek korzyść w formie zapłaty, z punktu widzenia znamion czynu zabronionego prania pieniędzy, jest obojętne. Może mieć znaczenie w zakresie oceny z punktu widzenia podstaw wymiaru kary grzywny. Czym innym są korzyści związane z czynem zabronionym bazowym, które są przedmiotem czynności sprawczych, wskazanych w treści art. 299 § 1 kodeksu karnego. Taki pogląd nie wyklucza tego, aby do znamion czynu zabro-

³⁹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 19 lipca 2019 r., sygn. II AKa 253/19, LEX nr 2977372, tak samo wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 10 lipca 2019 r., sygn. II AKa 22/19, LEX nr 2766131.

nionego bazowego należał cel osiągnięcia korzyści majątkowej, choć nie jest to warunek konieczny dla tego, aby czyn zabroniony mógł stanowić czyn bazowy. Możliwe jest bowiem uznanie, że do znamion czynu zabronionego bazowego nie należy cel osiągnięcia korzyści majątkowej, ani skutek w postaci wyrządzenia szkody. Korzyść majątkowa może być korzyścią faktyczną, uzyskaną w związku z popełnieniem przestępstwa. W tej sytuacji należałoby uznać, że czynności wykonawcze przestępstwa prania pieniędzy dotyczą także korzyści osiągniętych z przestępstwa bazowego, niezależnie od tego, czy cel osiągnięcia korzyści lub wyrządzenie szkody należy do znamion czynu zabronionego bazowego.

3.3. Zamiar popełnienia przestępstwa prania pieniędzy

Zamiar, wskazany w art. 9 § 1 kodeksu karnego oznacza proces psychiczny, jaki zachodzi w psychice sprawcy i wyrażony jest świadomą wolą realizacji znamion czynu zabronionego. Zamiar nie jest ustalany tylko w oparciu o wyjaśnienia sprawcy, ale przede wszystkim na podstawie wszystkich okoliczności podmiotowych oraz przedmiotowych. Stanowisko takie zostało wyrażone w wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 12 października 2018 r., w sprawie II AKa 353/18⁴⁰, gdzie przedmiotem rozważań stała się świadomość przekłamań w dokumentacji prac remontowo-budowlanych i wiedza o pozorowaniu działalności gospodarczej. Sąd wskazał, że zachowania polegające na wypłacaniu pieniędzy z rachunku i przekazywanie ich innym osobom, a ponadto przyjęcie kwoty kilkudziesięciu tysięcy złotych powinno być oceniane w kontekście prania pieniędzy na podstawie analizy szeregu okoliczności, przy uwzględnieniu logiki i doświadczenia życiowego. To stwierdzenie ma istotne znaczenie z punktu widzenia wykazania zamiaru ewentualnego popełnienia przestępstwa prania pieniędzy przez osoby, które zostały wynajęte, za drobną odpłatnością, do zakładania rachunków bankowych, tzw. „słupy”, oraz dokonywania operacji na tych rachunkach bankowych. Pogląd ten ma także istotne znaczenie przy wieloosobowych zorganizowanych grupach przestępczych, gdzie istnieje szczegółowy podział zadań, poczynając od przestępstwa bazowego, a kończąc na pozyskaniu i wprowadzeniu do obrotu korzyści powiązanych z przestępstwem bazowym, w których to sprawach pojedyncze osoby nie mają świadomości jakie konkretne przestępstwa bazowe, przez kogo i gdzie zostały

⁴⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 12 października 2018 r., sygn. II AKa 353/18, LEX nr 2686663.

popelnione. Jednak na podstawie wszystkich okoliczności sprawy zdają sobie sprawę, że środki, którymi w różny sposób dysponują, pochodzą z działalności przestępczej.

Podobne stanowisko zajął Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 25 lutego 2022 r., sygn. II AKa 204/20⁴¹.

Oba orzeczenia mają istotne znaczenie dla wykazania rodzaju winy sprawcy przestępstwa prania pieniędzy.

4. Wnioski końcowe

Analiza orzecznictwa sądowego, które zostało wydane w ostatnich latach, wskazuje na to, że konieczne jest wykazanie znamion przedmiotowych czynu zabronionego bazowego i określenie z jakiego rodzaju czynem zabronionym powiązane są korzyści majątkowe. Konieczne jest podkreślenie, że chodzi tutaj o czyn zabroniony, co oznacza, że wykluczone jest wskazywanie, że tego typu korzyści mogą pochodzić z naruszenia innych przepisów, niż te, które odnoszą się do czynu zabronionego, a ponadto wykluczone jest przyjęcie, że przedmiotem czynności sprawczych prania pieniędzy mogą być korzyści, które pochodzą z nieujawnionych źródeł. Z analizy orzecznictwa sądowego jednoznacznie wynika także, że nieujawnione źródło pochodzenia korzyści nie jest równoznaczne ich pochodzeniu z czynu zabronionego. Brak wykazania powiązania korzyści z czynu zabronionego oznacza brak wykazania realizacji przez sprawcę wszystkich znamion czynu zabronionego, a to prowadzi niechybnie do uniewinnienia. Ten kierunek orzecznictwa sądowego uznać należy za słuszny, ponieważ uwzględnia on opis znamion czynu zabronionego z art. 299 § 1 kodeksu karnego.

Analiza orzecznictwa sądowego jednoznacznie wskazuje, że za czyny bazowe mogą być uznane również czyny zabronione, które są uznawane za przestępstwa skarbowe. Warunkiem uznania jest ustalenie, aby realnie przynosiły one korzyści majątkowe dla sprawcy, którymi w przypadku podatków należnych Skarbowi Państwa jest ta kwota, która powinna być, a nie została odprowadzona do Skarbu Państwa. Istotne znaczenie ma tutaj rodzaj podatku, ponieważ kwota podatku należna Skarbowi Państwa lub innemu uprawnionemu organowi jest w różny sposób obliczana, dla różnego rodzaju podatków.

⁴¹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 25 lutego 2022 r., sygn. II AKa 204/20, LEX nr 3333184.

Z drugiej strony sądy stoją na stanowisku, że korzyścią może być każda korzyść, niezależnie od tego, czy wynika ona ze znamion czynu zabronionego, czy też jest następstwem rodzaju czynu bazowego. Ważne jest tylko to, aby ta korzyść została osiągnięta realnie, bo tylko taka korzyść może być przedmiotem czynności wykonawczych przestępstwa prania pieniędzy.

Analiza orzecznictwa sądowego wskazuje na różne ujęcie korzyści i ustalanie jej wysokości.

Tak szerokie ujęcie prania pieniędzy skutkuje tym, że możliwe jest przyjęcie dopuszczenia się przestępstwa z art. 299 § 1 kodeksu karnego do każdego czynu zabronionego, oczywiście przy spełnieniu pozostałych warunków, umożliwiających pociągnięcie do odpowiedzialności karnej.

Trzeba podkreślić, iż orzeczenia sądowe mają ogromny wpływ na zakres penalizacji czynów polegających na praniu pieniędzy w tym sensie, że interpretacja sądowa znamion przestępstwa prania pieniędzy z art. 299 § 1 kodeksu karnego znacznie uszczegółowiła pole kryminalizacji, ale nie wykroczyła poza interpretację znamion zawartych w tym przepisie.

W ten sposób dla teorii i praktyki wyznaczone są granice penalizacji prania pieniędzy, które są zgodne z przyjętymi przez Polskę międzynarodowymi zobowiązaniami w zakresie ścigania tego typu przestępczości.

Bibliografia

Literatura

1. Bojarski T. (red.), Źródła prawa karnego, Tom 2, Wydawnictwo C. H. Beck, Instytut Nauk Prawnych PAN, Warszawa 2011.
2. Cychosz P., Konstytucyjny standard prawa karnego materialnego w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego Wydawnictwo Krakowski Instytut Prawa karnego Materialnego, Kraków 2017.
3. Gutowski M., Kardas P., Wykładnia i stosowanie prawa w procesie opartym na Konstytucji, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2017.
4. Hermann M., Sykuna S., Wykładnia prawa. Tradycja i perspektywy, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2016.
5. Morawski L., Zasady wykładni prawa, Wydawnictwo „Dom Organizatora”, Toruń 2010.

6. Wiatrowski P., *Dyrektywy wykładni prawa karnego materialnego w judykaturze Sądu Najwyższego*, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2013.

Akty prawne

1. Konwencja Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa, sporządzonej w Strasburgu dnia 8 listopada 1990 r. – Dz. U. z 2003 r., Nr 46, poz. 394 z dnia 18 marca 2003 r.
2. Konwencja Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu, sporządzona w Warszawie dnia 16 maja 2005 r. – Dz. U. z 2008 r., Nr 165, poz. 1028 z dnia 12 września 2008 r.
3. Dyrektywa 2005/60/WE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY z dnia 26 października 2005 r. w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu – Dz. U. UE .L. z 2005 r., Nr 309, poz. 15 z dnia 25 listopada 2005 r.
4. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/849 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, zmieniającej rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 i uchylającej dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2005/60/WE oraz dyrektywę Komisji 2006/70/WE (Dz. U. z 2015 r., L 141, s. 73).

Orzeczenia sądowe

1. Postanowienie SN z dnia 8 kwietnia 2009 r., sygn. IV KK 407/08, LEX nr 503265.
2. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 16 października 2012 r., sygn. II AKa 148/12, nr 636155, Legalis.
3. Uchwała 7 sędziów SN z dnia 24 stycznia 2013 r., sygn. I KZP 19/12, OSNKW 2013, nr 2, poz. 13.
4. Postanowienie SN z dnia 24 stycznia 2013 r., sygn. I KZP 21/12, OSNKW 2013, nr 2, poz. 14.

5. Wyrok SN z dnia 29 października 2015 r., sygn. IV KK 187/15, Lex nr 1929133.
6. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 31 marca 2016 r., sygn. II AKa 514/15, Lex nr 2047112.
7. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 1września 2016 r., sygn. II AKa 267/16, Lex nr 2139380.
8. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 21 grudnia 2016 r., sygn. II AKa 169/16, Lex nr 2477824.
9. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 2 listopada 2017 r., sygn. II AKa 173/17, lex nr 2437818.
10. Postanowienie SN z dnia 12 marca 2018 r., sygn. II KK 371/17, OSNKW 2018/6/46, Lex nr 2497728.
11. Wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 21 maja 2018 r., sygn. XVIII K 155/15, LEX nr 2730504.
12. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 22 czerwca 2018 r., sygn. II AKa 148/18, Lex nr 2579750.
13. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 28 czerwca 2018 r., sygn. II AKa 135/18, LEX nr 2579749.
14. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 4 października 2018 r., sygn. II AKa 97/18, LEX nr 2767501.
15. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 12 października 2018 r., sygn. II AKa 353/18, LEX nr 2686663.
16. Wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 28 stycznia 2019 r., sygn. I AKa 154/18, LEX nr 2728396.
17. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 10 lipca 2019 r., sygn. II AKa 22/19, LEX nr 2766131.
18. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 19 lipca 2019 r., sygn. II AKa 253/19, LEX nr 2977372.
19. Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 24 lipca 2019 r., sygn. II AKa 1/19, LEX nr 2724249.
20. Wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 2 sierpnia 2019 r., sygn. XVIII K 232/18, LEX nr 2781215.
21. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 15 października 2019 r., sygn. II AKa 48/19, LEX nr 3066117.
22. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 6 sierpnia 2020 r., sygn. II AKa 327/19, OSAKat. 2021, nr 1, poz. 10,11; Prok. i Pr.

- 2021, nr 9, poz. 44; Prok. i Pr. 2021, nr 10, poz. 24; OSAKat. 2022, nr 1, poz. 10,11.
23. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 20 maja 2021 r., sygn. II AKa 27/21, źródło Legalis.
 24. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 17 czerwca 2021 r., sygn. II AKa 208/20, www.orzeczenia.ms.gov.pl.
 25. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 24 czerwca 2021 r., sygn. II AKa 248/20, LEX nr 3228435.
 26. Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 2 września 2021 r., sygn. C-790/19, opublikowany www.eur-lex.europa.eu, Dz. U. UE. C. z 2021 r., Nr 431, poz. 21, LEX nr 3215519.
 27. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 25 lutego 2022 r., sygn. II AKa 204/20, LEX nr 3333184.
 28. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 25 lutego 2022 r., sygn. II AKa 204/20, LEX nr 3333184.
 29. Wyrok SA w Warszawie z dnia 12 kwietnia 2022 r., sygn. II AKa 101/21, LEX nr 3341114.

Living law

Abstract

The subject of the article is a review of judicial decisions concerning the interpretation of features of money laundering offence from article 299 § 1 of the Criminal Code. The analysis of court decisions focuses on those issued in recent years and relating to the contentious features of the offence of money laundering.

The aim of this article is to indicate the effects of judicial interpretation on the limits of criminal liability of persons found guilty of committing the guilty acts and money laundering also with regard to the forfeiture of property benefits, predicate offenses, and being the subject of money laundering enforcement activities.

Court case law, in specific cases, indicated the limits of penalizing the money laundering. Without negating the position of the courts in the presented judgments which concern large multi-person cases and large benefits, it should be discussed whether in fact each predicate offence, regardless of the amount of benefit it brings, may in the case of

introducing this benefit to the market, constitute the grounds for prosecution for money laundering. Such a wide field of criminalization also results in elimination of stolen goods.

Key words

Prohibited act, money laundering, basic act, fiscal offence, exposure of depletion of VAT, forfeiture of material benefit, forfeiture of the equivalent of a material benefit, banking secrecy.